

UDK: 811.163.42:81'246.3:81'27:27-789.2

Stručni rad

Prihvaćen za tisak: 7. studenoga 2011.

Martina Poljanec
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tanja Kuštović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tanja.kustovic@zg.t-com.hr

Višepismenost i višejezičnost hrvatskoga u prošlosti: benediktinci i Pravilo sv. Benedikta iz 14. stoljeća

U Hrvatsku benediktinci stižu vjerojatno u 7. stoljeću. U njihovim se samostanima razvijaju skriptoriji, zahvaljujući kojima se i danas dobiva uvid u tekstove koji bi bez njih vjerojatno bili izgubljeni. Uz latinski se jezik benediktinci u Hrvatskoj služe hrvatskostaroslavenskim. Pišu latinicom, ali i glagoljicom i ćirilicom pa su tom tropismenošću dali poseban pečat hrvatskoj kulturi. U toj staroj hrvatskoj višejezičnosti i višepismenosti važnu je ulogu imao papa Inocent IV. koji 1252. godine na molbu benediktinaca samostana Sv. Nikole u Omišlju na otoku Krku dopušta benediktinskim redovnicima-glagoljašima uporabu glagoljaškoga pisma umjesto latinice i u crkvi uporabu hrvatskostaroslavenske liturgije umjesto latinske. Neki od najvažnijih pisanih spomenika hrvatske kulture djelo su benediktinaca: natpis kneza Trpimira, Povaljska listina, Bašćanska ploča i Regula svetog Benedikta. U radu se predstavlja jedini današnji muški benediktinski samostan na otoku Pašmanu i Regula svetoga Benedikta, jedini sačuvani glagoljski rukopis Pravila sv. Benedikta iz 14. stoljeća, vjerojatno najstariji poznati prijevod benediktinskih pravila s latinskoga na neki živi jezik.

1. Uvod

Benediktinski je red najstariji katolički monaški red. Utemeljio ga je u VI. stoljeću sv. Benedikt Nursijski. Benediktinski su samostani u cijeloj Europi,

a tako i u Hrvatskoj, bili rasadnici i središta duhovna i ćudoredna života, sakralne arhitekture, pismenosti, učenosti, medicine. Zato je papa Pavao VI. proglasio Svetoga Benedikta zaštitnikom Zapadne Europe.

Sv. Benedikt sastavio je Pravilo za svoj red, danas poznato pod nazivom *Regula sv. Benedikta*. Geslo je reda *ora et labora* (moli i radi). Sastav je *Pravila* vrlo jednostavan. Nakon proslova koji osvjetljuje narav i važnost monaškoga poziva u prvom dijelu nalaze se temeljne strukture monaškoga života i smjernice njegove duhovnosti (pogl. 1–7). Drugi dio govori o zajedničkoj i osobnoj molitvi (pogl. 8–20): monah je posvećen Bogu i njegov život služi slavljenju Boga, čemu služi i ozračje samostana: samoća, šutnja, red i mir. Treći je dio (pogl. 21–72) zakonodavan. Pravilo vjerojatno nije napisano odjedanput jer se mogu uočiti dodaci i izmjene. Ono je prevladalo sva dotadašnja zapadna monaška pravila i gotovo je jedino na Zapadu bilo održavano tijekom barem pet stoljeća, a Benedikt ga je donio kao osobitu oznaku pravih monaha, sljedbenika vrijednih apostola iz prvih stoljeća.

U ovome se radu nakon kratkoga predstavlja hrvatskoga benediktinskoga reda koji se jedini u Europi, upravo na hrvatskomu prostoru, nije morao služiti isključivo latinskim jezikom i latinicom, nego slavenskim jezikom i glagoljicom opširnije predstavljaju pašmanski samostan, danas jedini muški benediktinski samostan u Hrvatskoj i *Regula sv. Benedikta*, najstariji tekst benediktinskoga pravila koji nije napisan latinskim jezikom, a ni latinskim pismom. On pokazuje jezične promjene i višejezičnost u kojoj se hrvatski našao prije više od tisuću godina.

1.1. Benediktinci u hrvatskim krajevima

Dolaskom benediktinaca u naše krajeve počinje integracija Hrvata u svijet zapadnoeuropske knjige, no teško je povijesno točno odrediti vrijeme njihova dolaska. Općenito se drži da su veze Hrvata s Rimom počele 641. ili 642, u čemu je glavnu ulogu odigrao opat Martin, pripadnik benediktinske regule, kojega je papa Ivan IV. (640–642) poslao u Istru i Dalmaciju da uspostavi prve kontakte s Hrvatima (Šanjek 1988).

Početak 9. stoljeća, 812. godine, čitava je Hrvatska potpala pod franačku vlast pa su u Hrvatsku iz Franačke počeli dolaziti redovnici, svećenici i biskupi koji su slijedili benediktinsko pravilo. Oni su vjerojatno utemeljili i prve zapadnjačke samostane u Hrvatskoj. Samostan u Rižinicama, između Klisa i Solina, najstariji je povijesno potvrđen hrvatski samostan. Podigao ga je knez Trpimir sredinom 9. stoljeća. U razdoblju od 9. do 14. st. nastali su gotovo svi hrvatski srednjovjekovni benediktinski samostani, što nam potvrđuju brojne građevine iz toga razdoblja. Bilo ih je više od stotinu, muških i ženskih, u Hrvatskoj, Boki kotorskoj i Srijemu (Ostojčić 1963). U razdoblju od Zvonimirove smrti (1089) do Kolomanova dolaska na hrvatsko

prijestolje (1102) Hrvatskom su se vodili ratovi i nemilosrdne borbe. Veliki dio samostanskih zajednica propao je u takvoj kaotičnoj situaciji.

U 13. i 14. stoljeću u čitavoj Europi dolazi do općega zastoja i postupnoga opadanja broja samostana, pa je i u Hrvatskoj tada počelo postupno opadanje. Naime, tijekom vremena oslabilo je poštivanje *Pravila*. Nekoliko je uzroka tomu: život monaha koji se udaljio od izvornoga ideala, snažan negativan utjecaj ekonomskoga, društvenoga, političkoga i vjerskoga preobražavanja društva, oružani sukobi, nasilje i pljačkanje samostana. U narodu se pričalo da je osim nasilja *koludrice* i *koludre* pomorila kuga.

2. Benediktinski tragovi prve pismenosti u srednjem vijeku na našem području

Svojim su dolaskom benediktinci snažno utjecali na sve oblike javnoga života svoga vremena, a ustrajnim i planskim radom postaju nositelji srednjovjekovne kulture. Otvarali su i vodili škole pružajući osnovno obrazovanje muškoj djeci, učeći ih čitati i pisati latinicu i glagoljicu. Osnivali su skriptorije u kojima se prepisuju liturgijske i književne tekstove, sudjeluju u radu tiskara. Benediktinci su dali svoj doprinos i glagoljskoj pismenosti i književnosti. Prepisivali i prevodili knjige, a pritom su dodavali i nešto novo. Prilagođavali su glasove, oblike i riječi crkvenoslavenskoga jezika i time pomogli hrvatskoj redakciji glagoljskih knjiga. Kako su samostani tijekom srednjega vijeka bili središta književnosti i umjetnosti, a benediktinski su se samostani protezali od Kvarnera do Dubrovnika uzduž čitavoga našega primorja, i to baš u stoljećima kad je započinjala narodna književnost, njihov je rad na poticanju pismenosti zasigurno morao biti na prvom mjestu.

U mjestu Rižinice blizu Solina knez Trpimir je oko 852. podigao benediktinski samostan. Kameni dio oltarne pregrade u tom samostanu, poznat kao *Trpimirov natpis*, ima uklesani natpis “*pro duce Trepim(ero)*” na latinskom jeziku, latiničkim pismom. U povelji iz te iste godine stoji da je knez opskrbio samostan svime potrebnim, a ujedno se i prvi put spominje ime Hrvata.

Prvi pisani zapisi o hrvatskim benediktincima-glagoljašima pojavljuju se tek u 13. st., ali iz rimskih i latinskih papinskih dokumenata saznajemo da su redovnici-glagoljaši postojali već početkom 10. st. u biskupijama na dalmatinskom području. Papa Inocent IV. 1252. godine dopušta krčkom biskupu Fruktuozu da benediktinci u Omišlju na otoku Krku slobodno obavljaju bogoslužje na slavenskom jeziku, a to znači na crkvenoslavenskom jeziku, “to jest da umjesto latinskog jezika mogu slobodno glagoljati” (Fučić 1998: 153). To je pismo jako važno za našu crkvenu i kulturnu povijest jer je njime potvrđeno slavensko bogoslužje u zapadnoj, latinskoj crkvi. U pismu

se jasno navodi da opat i redovnička zajednica u Omišlju pripadaju redu Svetoga Benedikta te da oni, kao Slaveni koji imaju slavensko pismo, mogu vršiti bogoslužje iz slavenske knjige, ali po obredu rimske crkve. To znači i da su prevodili s latinskoga na hrvatskokrkvenoslavenski jezik.

Branko Fučić (1997) pita se kako je moguće da su se benediktinci, koji su mahom bili latinisti i to su naslijeđe donijeli sa sobom iz Europe, odlučili za glagoljicu i slavenski jezik. Nudi objašnjenje o dvije vrste benediktinaca u našim krajevima: jedni se služe latinskim jezikom, a drugi u liturgiji upotrebljavaju staroslavenski jezik i slavensko pismo, glagoljicu i ćirilicu. Ćirilicom su se služili benediktinci na otoku Braču. *Povaljska listina* isprava je njihova samostana Sv. Ivana Krstitelja u Poveljima. Napisana je na listu pergamene hrvatskom ćirilicom (tzv. bosančicom) 1. prosinca 1250. godine. Glagoljicom su se služili benediktinci na otoku Krku: u Omišlju, u Baškoj u opatiji Sv. Lucije, te u jednom samostanu na otoku Krku (Fučić 1997). *Bašćanska ploča* jedan je od najvažnijih spomenika hrvatske rane pismenosti vezan uz benediktince, napisana je glagoljicom, prijelaznim oblikom iz oble u uglatu. Natpis na njoj potječe iz kartulara — samostanske knjige u koju se upisuju svi važniji događaji vezani za samostan. Jezik je staroslavenski hrvatske redakcije. Važna je i zbog toga što je na njoj prvi put spominje ime jednoga hrvatskoga kralja — Zvonimira.

Hrvatska je književnost već u 14. stoljeću bila dosta razvijena (Petraović 1939), tematika joj je bila pretežno crkvena jer je bila namijenjena ili liturgijskim potrebama ili je pisana za osobne potrebe redovnika. Tu su u prvom redu misali, evanđelistari, lekcionari, psaltiri, časoslovi, homilije itd. Tomu su najviše morali pridonijeti benediktinci, no koliko je tu bilo njihova rada i koji su to benediktinci zaslužni za razvoj glagoljske crkvene književnosti u srednjem vijeku, to nije poznato jer je sav taj rad ostao bezimenim. Razvoju naše glagoljske književnosti vrijedan doprinos daje i hrvatska redakcija *Regule sv. Benedikta* iz 14. stoljeća u Rogovskoj opatiji uz crkvu Sv. Kuzme i Damjana na otoku Pašmanu (Hercigonja 1975), koja će se predstaviti u ovome tekstu.

Početak 16. stoljeća benediktinci su dali važan prilog hrvatskoj književnosti, posebno Mavro Vetranović-Čavčić (1482–1576). Djela asketskoga sadržaja pisali su Bazilije Gradić (†1585), Mavro Orbini (1550–1614) i Brnja Sorkočević (†1719). Naš je najistaknutiji lirski pjesnik 17. i 18. stoljeća, začetnik naše književne proze i pisac prve dubrovačke književne povijesti, opat Ignjat Đurđević (1675–1737).

3. Benediktinski samostan na Pašmanu

Benediktinski samostana na Čokovcu jedini je aktivni muški samostan benediktinaca na hrvatskomu tlu i poznato svjetsko glagoljaško središte. U

njemu su benediktinci vrlo rano su propagirali kult bezgrješnoga začeca Majke Božje prema tradiciji svojega reda. Danas on svjedoči o povijesti prvih benediktinskih zajednica u hrvatskim krajevima i njihovoj važnosti za vjeru, kulturu i pismenost na narodnom jeziku. Zbog kratkoće se ponajčešće nazivao samostanom Sv. Damjana (pa se i Pašman katkad zvao otokom Sv. Damjana — *insula sancti Damiani*). Vrela ga poznaju pod raznim imenima, kao: *Sancti Damiani*, *Sancti Damiani de Monte*, *Sancti Damiani de Jadria* (ili *de Jadra*, tj. zadarske biskupije), *Sancti Damiani de Piscimagno*, *Sanc-torum Cosmae* (ili *Cusmae*) *et Damiani de Monte* ili *de Monte Jadrensi* (*Jadrensis dioecesis, districtus Jadrae*), *de Tcun* (*Thcun, Ticcun, Tcon, Tc-hon*), *de monte villae Tconi*, *de insula Tconi*, Čokovac. Po glavnom posjedu u Rogovu često se susreće i pod oznakama: *Sancti Damiani de Rogova*, *de Rogove*, *de Rogoa*, *Rogovitanum*, *de Rogovo*, *de Rogobo*, *de Roguvo* (katkat grješkom: *de Rouogno*, *de Rogono*, *de Rogona*, *de Ragone* i *de Rogoscio*).

3.1. Povijest samostana

U prvoj polovici XII. stoljeća, kad su Mlečani na povratku s križarske vojne u 12. st. (1124/5) posve razorili Biograd s bendiktinskim samostanom Sv. Ivana Evanđelista, benediktinci dolaze na otok Pašman, gdje su bili posjedovali kapelu Sv. Kuzme i Damjana, koju im je bio darovao biogradski biskup Prestancije, a vjerojatno sagradio biogradski biskup Teodorik 1059. godine na temeljima ranije bizantske utvrde i starokršćanske crkve. Na 95 metara visokomu brežuljku Čokovcu, dva kilometra sjeverozapadno od današnjega Tkona, sagradili su romaničku crkvu i novi samostan. Samostan je bio opskrbljen jakim zidovima i kaštelima te služio Zadru kao pomorska utvrda ili izvidnica, a u duhu srednjovjekovnih običaja i kod njega su se dolazili miriti zavađeni knezovi i gradovi (npr. 1289. na Rogovu se pomirila obitelj Šubića, ban Pavao i njegov brat Juraj, sa zadarskim plemićima). Od te je crkve i samostana danas sačuvan samo mali dio jer su ih 1345. uništili Mlečani. Po svršetku rata između Mletaka i kralja Ljudevita I. monasi su obnovili samostan. Prema natpisu nad vratima gotičke crkve nanovo ju je sagradio opat Petar Zadranić 1369. (posvećena je sv. Kuzmi i Damjanu te sv. Antemiju, Leonciju i Euprepiju), a dovršena je 1418. za opata Franjo Maripetra.

Samostan su 1808. zatvorili Francuzi. Posljednji benediktinac Petar Pletikosić (ili Pletikosa) ostao je kao župnik Sv. Tome u Tkonu. On je od druge austrijske državne uprave otkupio nacionaliziranu i uništenu crkvu i samostan, restaurirao ih i oporučno ostavio župnoj nadarbini u Tkonu. Nakon toga prekida koji je trajao oko sto i pedeset godina 1961. iz Praga u Tkon dolazi monah Martin Kirigin s Brača da bi s dvojicom braće obnovio samostan, koji je 1965. službeno otvoren. Od tada pa sve do kraja devedesetih godina XX. stoljeća samostan se polako obnavljao velikom pomoću naših

benediktinskih samostana iz Austrije i Njemačke, kardinala Franje Šepera, hvarškoga biskupa Mihe Pušića te uz podršku i pomoć Ministarstva kulture.

4. Jezik, pismo i spomenici

Pašmanski su redovnici u liturgiji upotrebljavali slavenski jezik. Stoga su ih zvali i ilirskim monasima, a njihovu kuću ilirskom ili glagoljaškom opatijom. On je najduže od svih benediktinskih samostana u hrvatskim krajevima, sve do kraja, rabio glagoljicu u službi Božjoj. Benediktinci su prepisivali i prevodili knjige pretežno crkvenog sadržaja — evanđelistare, lekcionare, časoslove itd. Pritom su dodavali i prilagođavali tekstove govornomu jeziku i time pridonijeli oblikovanju hrvatske redakcije glagoljskih knjiga.

O važnosti glagoljice u kulturi slavenskih naroda ne govori samo proširenost glagoljskih središta i neprekinuta tradicija pašmanskoga samostana, nego i još nešto što pokazuje višejezičnost hrvatskih benediktinaca. Češki kralj Karlo IV. dobio je 1346. godine od pape Klementa VI. dopuštenje da otvori u Češkoj glagoljaški samostan. Kralj je pozvao nekoliko hrvatskih benediktinaca da budu učitelji glagoljskoga pisma i staroslavenskoga liturgijskoga jezika u novoosnovanom samostanu Emaus (*Na Slovanech*). Smatra se da su u Prag bili pošli pašmanski monasi jer su njihov samostan nekoliko mjeseci prije toga razorili Mlečani, možda ih je bilo nekoliko i iz senjskoga samostana. Hrvatski glagoljaši djelovali su u Pragu tijekom osamdesetak godina, od 1348. do oko 1430., tj. do Husitskih nemira.

4.1. Jezični spomenici s Pašmana

Od njegovih starijih glagoljskih rukopisa sačuvani su dijelovi jednoga časoslova iz XIII. stoljeća, dijelovi misala, iluminirani brevijar, hrvatski prijevod *Regule sv. Benedikta*, sumarij spisa iz XIV. i više odlomaka iz raznih stoljeća (čuva ju ili kod nas ili u inozemstvu) te tzv. Tkonski zbornik. Sačuvano je više glagoljskih rukopisa iz novijega doba. Na Čokovcu se nalazi i najbrojnija zbirka natpisa urezanih u kamen hrvatskom glagoljicom: jedanaest potpuno ili djelomično sačuvanih sastavaka ove vrste. Arhiv opatije, u kojemu ima dosta isprava — među njima i do dvije stotine pergamena — iz raznih vremena, čuva Državni arhiv u Zadru. Manji i manje vrijedan dio spisa iz novijih vremena nalazi se kod župnoga ureda u Tkonu.

Tkonski zbornik ima 170 papirnatih listova napisanih sitnom kurzivnom glagoljicom. Taj je hrvatskoglagoljski rukopis s početka XVI. stoljeća napisan u Hrvatskom primorju, pronađen je u Tkonu, a čuva se u knjižnici HAZU u Zagrebu. Pripada skupini tematski raznorodnih hrvatskoglagoljskih zbornika: pisala su ga dva pisara na Čokovcu. U njemu se nalaze pjesme, apokrifi, propovijedi, različiti zapisi i dva hrvatska crkvena prikazi-

vanja iz XV. stoljeća, koja su među najstarijim poznatim stavcima te ruke, a prepisao ih je iz starijih predložaka monah Matej 1492. godine.

4.1.1. Regula svetoga Benedikta

Hrvatski prijevod Regule sv. Benedikta koji pripada Pašmanu, jedini sačuvani glagoljski rukopis *Pravila sv. Benedikta*, prijepis je mnogo starijega predložka koji možda potječe iz vremena i prije 12. stoljeća. U arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti danas se čuva prijepis toga dokumenta. Dokument sadrži 60 pergamentskih folija koji sadrži prijevod *Regule svetog Benedikta* pisan glagoljicom. Na kraju nalazi se zapis iz kojega saznajemo da je prijepis pisan za Rogovsku opatiju, tj. za onu koja se 1129. s kopna preselila u Tkon na otoku Pašmanu (Damjanović 2008). Pretpostavlja se da bi predložak s kojega je prepisan ovaj dokument mogao potjecati iz vremena prije 12. stoljeća, a sam prijepis s kraja 14. stoljeća. Do toga zaključka istraživači su došli uočavanjem jezične raznolikosti teksta. Treba spomenuti da je tekst s jezične strane zanimljiv upravo zbog miješanja staroslavenskih i starohrvatskih elemenata, tj. međujezičnih obilježja.

Vjekoslav Štefanić napisao je da je jezik *Regule* mješavina crkvenoslavenskoga i narodnoga jezika čakavsko-ikavskoga (ekavskoga) narječja (prema Damjanović 2008: 182): “Ta eklektičnost je vrlo napadna jer se križaju jezične crte od vrlo arhaičnih do vrlo mladih, sve jedna pored druge.” Stjepan Damjanović analizirao je jezik *Regule* i zaključio da u miješanju staroslavenskih i starohrvatskim obilježja postoji neka pravilnost jer je sam autor, odnosno prepisivač, izabirao jezične elemente.

Imenice — Kod upotrebe imenica postoji više gramatičkih morfema za pojedine padeže, prisutno je i miješanje staroslavenskih i hrvatskih nastavaka. Međutim, postoje i “stabilni” oblici za pojedine padeže. U (1) su navedeni padeži s ustaljenim oblicima u jednini, u (2) u množini prema Damjanović (2008: 191).

- (1) akuzativ jednine ima *-u, -o* i *-e*
dativ jednine čuva razliku *-omu/-emu* i *-oj/-ej*
lokativ jednine ima *-om/-em* i *-oj/-ej*
instrumental jednine *-im*

- (2) dativu množine uvijek ima *-im*,
genitiv množine ima *-ih*
akuzativ množine ima *-e, -a* i *-i*
lokativ množine ima *-ih*
instrumental množine ima *-imi*

Zamjenice — Većina je zamjenica u skladu s normom starohrvatskoga. Izuzetak su zamjenice *iže - ki*, *az - ja*, *čto - ča* i nastavci *-ago -ego* u genitivu i akuzativu. Kod upotrebe oblika zamjenica *iže* i *ki* može se uočiti pravilnost — "... zamjenica *i(že)* vezana uz biblijske kontekste, a zamjenica *ki* u pravilu dolazi kada prevoditelj prevodi (pisar prepisuje) upute koje uređuju redovničku svagdašnjicu" (Damjanović 2008: 193).

Glagoli — Kod glagola se u 1. licu prezenta množine dosljedno upotrebljava hrvatski *-mo*, dok je 2. lice jednine "uvijek ostvareno po staroslavenskoj matrici, tj. nastavak je uvijek *-ši*" (Damjanović 2008: 205). I za glagole se može ustvrditi da hrvatski prevladava kada je riječ o svakodnevicu, a staroslavenski kada se radi o biblijskomu kontekstu, iako je upotreba staroslavenizama proširena i na "nebiblijske kontekste i usudio bih se tvrditi da je redaktor našeg teksta to učinio svjesno i da su sačuvani staroslavenizmi veza s tradicijom dvostruko shvaćenom, tj. veza sa starijim predlošcima regule u kojima je staroslavenizama bilo više i čuvanije veze s glagoljaškom tradicijom u cjelini, a to je i tradicija hrvatskih benediktinaca" (Damjanović 2008: 205).

5. Zaključak

Pripadnici benediktinskoga samostanskoga reda bili su sljedbenici latinske liturgije i latinskoga jezika i pisma posvuda u Europi. Iznimka su od latinskoga jezika i latiničkoga pisma dijelovi hrvatskoga priobalja gdje benediktinci njeguju glagoljicu i šire liturgiju na hrvatskostaroslavenskom jeziku. Oni su ostavili niz jezičnih spomenika zabilježenima na tri hrvatska pisma (latinica, ćirilica i glagoljica) i dva jezika (latinski, hrvatskostaroslavenski) te tako pokazali na mogućnost suživota različitih i jezika i pisama, odnosno pokazali su kako je hrvatski od svojih pisanih početaka živio u višejezičnosti i višepismenosti. Prevođenje Regule sv. Benedikta s latinskoga jezika na hrvatskostaroslavenski pokazao se kao posao koji su naši glagoljaši uspješno obavili te tako omogućili pripadnicima svojega reda razumijevanje zakona i na temelju toga širenje reda na veliki dio hrvatskoga priobalja, ali i u unutrašnjost. K tomu se pomoću međujezičnih obilježja, ali i preključivanja koda u skladu sa sadržajem pokazuje kako se mijenjao jezik u hrvatski.

6. Literatura

- Damjanović, S. (2004) *Slovo iskona*, Zagreb Matica hrvatska
Damjanović, S. (2008) *Jezik hrvatskih glagoljaša*, Zagreb, Matica hrvatska
Fučić, B. (1997) *Terra Incognita*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost
Fučić, B. (1998) *Terra Incognita*, II. izdanje, Zagreb, Kršćanska sadašnjost
Hercigonja, E. (1975) *Srednjovjekovna književnost, Povijest hrvatske književnosti II*, Zagreb, Liber

- Ostojić, I. (1963) *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I–III, Split
Petraović, A. (1939) Benediktinci u hrvatskoj književnosti, *Život s Crkvom*
br. V, Split, Hrvatska knjižara: 71–79.
Šanjek, F. (1988) *Crkva i kršćanstvo u Hrvata 1*, Srednji vijek, Zagreb,
Kršćanska sadašnjost

Multilingualism in the Croatian Past: Benedictines and the Rule of St. Benedict in the XIV. century

In Croatia the Benedictines arrived mostly likely in the 7th century. In their monasteries they developed scriptoriums which thankfully today give us an insight into writings and documents which would have very likely otherwise have been lost. Along with Latin the Benedictines in Croatia used the Old-slavic-croatian (hrvatskostaroslavenski) language. They wrote not only in the Latin script, but also in Cyrillic and glagolitic script which, given their “tri-literate” ability, made a distinct impression on Croatian culture. Pope Inocent IV played an important role in old Croatian multilingualism and multi-literacy, who in 1252, at the request of the Benedictine monastery St Nicholas in Omišalj on the island of Krk, allowed the Benedictine clergymen the use of glagolitic script, and in church the use of old-slavic-croatian instead of Latin. Some of the most important monuments of Croatian culture are the work of the Benedictines: the Duke Trpimir inscription, the Povalj document, the Baška tablet and the Rule of Saint Benedict, the only preserved Glagolitic written Rule of Saint Benedict from the 14th century, and probably the oldest known translation of St Benedict’s Rule from latin to any other surviving language.

Key words: Benedictines, Latin script, Glagolitic script, Cyrillic

Ključne riječi: benediktinci, latinica, glagoljica, ćirilica